

Валерія ТУРСЬКА,здобувачка 3-го освітньо-наукового ступеню освіти
Національного аерокосмічного університету «Харківський
авіаційний інститут», Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4911-7093>
e-mail: ValeriTurskaya@outlook.comDOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.27>

КРИМІНОГЕННЕ ЗНАЧЕННЯ МОДИ В СОЦІАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація: Досліджено криміногенний потенціал моди як соціального явища в контексті сучасного соціального середовища. Аналізується вплив модних тенденцій на формування девіантної поведінки, соціального тиску та правопорушень. Розглянуто такі аспекти, як культура споживання у сфері *fast fashion*, романтизація насильства через медіа, сексуалізація образів, а також економічна й трудова експлуатація у виробничих ланцюгах модної індустрії. Підкреслюється необхідність критичного ставлення до моди, підвищення рівня культурної свідомості та профілактики негативного впливу через освітні ініціативи.

Ключові слова: мода, криміногенність, соціальне середовище, девіантна поведінка, соціальна маніпуляція, культура споживання, кримінальні тенденції, профілактика злочинності.

Людина як соціальна істота формує свою поведінку, цінності та уявлення про норми у тісному зв'язку з оточенням. У цьому контексті мода відіграє не лише культурну чи естетичну роль, а й виступає потужним соціальним фактором, здатним як консолідувати суспільство, так і сприяти виникненню девіантних або навіть криміногенних явищ. Вплив моди може бути настільки сильним, що іноді вона стає каталізатором небезпечних тенденцій – від поширення агресивних стилів поведінки до стимулювання споживацьких настроїв, які в окремих випадках штовхають людей до правопорушень.

Історія суспільства свідчить про те, що ігнорування моральних орієнтирів заради сліпого слідування модним тенденціям може призводити до соціального напруження. Коли зовнішній вигляд, статусні речі чи належність до певної субкультури стають основою для оцінки особистості, виникає ризик відчуження, дискримінації, а іноді – навіть агресії. У певних колах мода стає своєрідним кодом поведінки, який нав'язує антисоціальні моделі – наприклад, культ насильства, гіперспоживання або зневагу до закону.

Таким чином, сучасне суспільство має усвідомлювати не лише культурну, а й потенційно небезпечну соціальну функцію моди. Формування безпечного соціального середовища потребує критичного підходу до модних впливів, виховання відповідального ставлення до зовнішніх орієнтирів та посилення ролі культури як чинника, що сприяє стабільності, а не криміналізації публічного простору.

Під соціальним середовищем розуміють частину середовища життєдіяльності, що характеризує досягнення людини у створенні

соціально-політичних, духовно-матеріальних та інтелектуальних (інформаційних) цінностей, які формують світогляд людини, зумовлюють поведінку у сфері взаємовідносин із навколишнім середовищем [1].

Соціальне середовище – це не просто фон, на якому розгортається життя людини, а активний чинник, що формує її свідомість, поведінкові моделі та ціннісні орієнтири. Воно охоплює все те, що створено людським суспільством: політичні системи, культурні надбання, матеріальні ресурси й інформаційні потоки. Саме в цьому середовищі зароджуються і транслиуються ідеї, що визначають, як людина сприймає себе, інших та навколишній світ. У цьому контексті мода є особливо впливовим елементом, здатним не лише відображати соціальні зміни, а й активно їх спрямовувати.

Мода в соціальному середовищі виконує амбівалентну функцію: з одного боку, вона є проявом свободи самовираження, а з іншого – може формувати девіантні установки. Коли стиль одягу, манери поведінки або популярні інформаційні тренди просувають антисоціальні цінності – культ сили, споживацтва, агресивної домінантності – це створює підґрунтя для криміногенних тенденцій. Особливо вразливими в цьому процесі є молодь і соціально незахищені групи, які шукають ідентичність у середовищах, що пропонують «модні» ролі, іноді пов'язані з кримінальними практиками або маргінальними субкультурами.

Інформаційна складова соціального середовища відіграє тут ключову роль: через медіа та соціальні мережі мода транслиується з великою швидкістю, а її криміногенні елементи набувають широкого розповсюдження. Прикладом можуть слугувати: гламуризація злочинного способу життя або романтизація протестної агресії можуть формувати спотворене уявлення про успіх,

самореалізацію чи статус. Таким чином, мода перетворюється на механізм соціального впливу, який у певних обставинах здатен сприяти девіації та правопорушенням.

Криміногенність (від лат. *crimen* – злочин і грец. *genos* – рід, походження) – потенційно суспільно небезпечна властивість об'єкта запобіжного впливу породжувати злочинність або сприяти їй. Ця властивість виявляється через силу впливу об'єкта на злочинні прояви, здатність створювати причинні зв'язки. Саме Криміногенність відділяє об'єкт запобіжного впливу від інших негативних явищ. Похідне від криміногенності поняття «криміногенний» вживається у різних словосполученнях: криміногенна ситуація, криміногенне середовище, криміногенна особистість, криміногенні фактори та ін. Криміногенність будь-якого об'єкта – величина змінна, тому що вона може бути відображена кількісно-якісними показниками: ступінь криміногенності, криміногенний набір, криміногенний інтервал [2, с. 302].

Криміногенний потенціал моди проявляється в її здатності формувати соціальні норми та впливати на поведінку людей у спосіб, що іноді може призводити до порушення закону. Особливо це помітно в контексті явища «швидкої моди» (*fast fashion*), де часта зміна трендів підштовхує споживачів до постійного оновлення гардеробу. Така споживацька гонитва створює фінансове навантаження, яке в окремих випадках може підштовхувати до девіантної поведінки або незаконних дій заради придбання бажаних речей.

Ще одним проблемним аспектом є вплив моди на уявлення про сексуальність. Надмірний акцент на зовнішній вигляд та сексуальну привабливість призводить до об'єктивації, зокрема жінок, що може створювати передумови для гендерного насильства або сексуальних злочинів. У такому разі мода починає виконувати маніпулятивну функцію, закріплюючи небезпечні культурні моделі поведінки.

Крім того, виробництво модного одягу часто супроводжується порушенням трудових прав, особливо в країнах із низьким рівнем доходу. Праця в неналежних умовах та експлуатація робітників нерідко пов'язані з тіньовими економічними схемами або кримінальними структурами, які контролюють ці процеси.

Поширення модних тенденцій, які прославляють розкіш та матеріальне благополуччя, здатне провокувати злочинну поведінку, особливо серед тих, хто прагне здобути визнання чи високий соціальний статус. Бажання виглядати успішним і відповідати модним стандартам у поєднанні з нестачею фінансових ресурсів нерідко штовхає людей до протиправних дій – крадіжок, обману або участі в торгівлі контрафактною продукцією. Культ дорогих брендів і демонстративне споживання створюють додатковий тиск на соціально вразливі групи, породжуючи спокусу до незаконних способів досягнення «престижного» способу життя.

Таким чином, мода як суспільне явище може створювати різноманітні форми тиску –

економічного, соціального та культурного, що в окремих випадках сприяє зростанню злочинності. Небезпечні модні тенденції не лише відображають існуючі соціальні проблеми, а й підсилюють їх, провокуючи окремих людей на ризиковану або протиправну поведінку. Серед таких трендів – популяризація насильства, демонстративна зневага до норм моралі, пропаганда кримінального стилю життя через одяг, символіку або бренди, що асоціюються з маргінальними колами.

Тому критично важливо, щоб суспільство не залишалося пасивним спостерігачем модних тенденцій. Необхідне свідоме осмислення їхнього змісту, потенційних ризиків та впливу на морально-правову культуру. Профілактика криміногенних впливів моди повинна включати освіту, підтримку культурних ініціатив, а також розвиток критичного мислення у громадян, що дозволить перетворити моду з джерела ризиків на інструмент позитивної соціалізації.

Отже, важливо усвідомлювати, що мода – це не тільки про естетику чи самовираження, але й про відповідальність. У сучасному соціальному середовищі вона може виступати як позитивним фактором культурного розвитку, так і джерелом криміногенних ризиків.

Бібліографічні посилання

1. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини : навч. посіб. / В. М. Лапін. – 6-те вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2007. – 332 с. – URL: <https://studies.in.ua/bjd-lapin/1150-24-socalne-seredovische-lyudina.html>
2. Голіна В. В. Криміногенність / В. В. Голіна // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2017. – Вип. 1. – С. 302. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vakpu_2017_1_32.

V. Turskaya

Criminogenetic significance of fashion in the social environment.

Abstract: The criminogenic potential of fashion as a social phenomenon in the context of the modern social environment is investigated. The influence of fashion trends on the formation of deviant behavior, social pressure, and offenses is analyzed. Aspects such as consumer culture in the fast fashion sector, romanticization of violence through the media, sexualization of images, as well as economic and labor exploitation in the production chains of the fashion industry are considered. The need for a critical attitude towards fashion, raising the level of cultural awareness and preventing negative influences through educational initiatives is emphasized.

Keywords: fashion, criminogenicity, social environment, deviant behavior, social manipulation, consumer culture, criminal trends, crime prevention.

Зразок для цитування:

Турська В. Криміногенне значення моди в соціальному середовищі. Пропілеї права та безпеки, 2025. №6-7. С. 98-99. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.27>.